

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jani Matvos

Uporaba vojske v konceptu notranje (domovinske) varnosti

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jani Matvos
Mentor: doc. dr. Uroš Svetec

Uporaba vojske v konceptu notranje (domovinske) varnosti

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

Zahvala

Zahvaljujem se mentorju za vso strokovno pomoč pri nastajanju diplomskega dela.

Še posebej pa se zahvaljujem tebi, Sanja, ki si me tako vztrajno podpirala in motivirala tekom celotnega študija in med pisanjem diplomskega dela.

Uporaba vojske v konceptu notranje (domovinske) varnosti

Glede na svetovne trende uporabe vojske v zadevah notranje državne varnosti bodisi zaradi vse pogostejših katastrofalnih naravnih in antropogenih nesreč bodisi zaradi primerov terorizma, organiziranega kriminala ali katerih koli drugih resnih groženj notranje varnosti in dejstva, da so si države pri zaznavanju in opredeljevanju groženj v svojih nacionalnovarnostnih strategijah dokaj enotne, sem v svojem diplomskem delu želel raziskati, v katerih primerih se lahko legalno uporabi vojsko pri zagotavljanju notranje (domovinske) varnosti in kako se ta uporaba razlikuje med severnoameriškim ter evropskim konceptom notranje (domovinske) varnosti. Skušal sem ugotoviti, ali vojska prevzema vedno več policijskih nalog in kako se bodo ti trendi uporabe vojske v notranji varnosti razvijali v prihodnosti. Ugotovil sem, da je glede posredovanja vojske na domačih tleh bolj prožen severnoameriški koncept, saj se uporaba vojske aplicira v večih primerih in pod manj strogimi kriteriji. Glede na transformacije, ki se dogajajo v vojaških strukturah ter uporabi vojske pri zagotavljanju državne varnosti, so se poleg standardnih nalog in uporabe vojske navzven vedno pogosteje začela pojavljati tudi sodelovanja pri »policijskih« nalogah ali zaradi boljših – drugačnih materialnotehničnih sredstev, izurjenosti ali pa zaradi pomanjkanja osebja ostalih služb ob nastanku izrednih razmer.

Ključne besede: Terorizem, notranja varnost, domovinska varnost, uporaba vojske, policijske naloge.

The application of military in the concept of internal (homeland) security

Given the global trends in the use of the military in matters of internal national security, either because of the increasing numbers of catastrophic natural and anthropogenic disasters, or due to acts of terrorism, organized crime or any other serious threats to internal security and the fact, that the world countries are fairly uniform in identifying and defining these threats in their national security strategies, I have, in my paper, wanted to investigate in which circumstances can the military be legally used for providing internal homeland security and how this use of military differs between North American and European concepts of internal (homeland) security. I have tried to determine whether the military assumes more and more police functions and how will the trend of using the military for internal security be developing in the future. I have found out that in the case of military intervention in internal affairs North American concept is more flexible, because the use of military is more common and is applied under less restrictive criteria. Because of the transformation taking place in the military organizations and in the use of the military for ensuring national security, the military has been cooperating in more and more police tasks in addition to its standard primary role, the reason for this is that they have better - different MTS, training or due to lack of personnel in other national agencies at the time of emergency.

Keywords: Terrorism, internal security, homeland security, use of military, police functions.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	6
2 METODOLOŠKI OKVIR	8
2.1 PREDMET IN CILJ PREUČEVANJA.....	8
2.2 HIPOTEZE.....	8
2.3 METODOLOŠKI PRISTOP	9
3 OPREDELITEV POJMOV	9
3.1 TERORIZEM.....	9
3.2 NESREČE V OKOLJU.....	9
3.3 POLICIJSKE NALOGE	10
3.4 OBOROŽENE SILE	10
3.5 VOJAŠKE NALOGE.....	11
3.6 KONCEPT NOTRANJE VARNOSTI.....	11
3.7 VARNOSTNA POLITIKA.....	12
4 SEVERNOAMERIŠKI PRISTOP	12
4.1 MINISTRSTVO ZA DOMOVINSKO VARNOST	12
5 PRISTOP EVROPSKE UNIJE	14
5.1 STRATEGIJA NOTRANJE VARNOSTI ZA EVROPSKO UNIJO	14
6 VLOGA VOJSKE ZNOTRAJ KONCEPTA NOTRANJE VARNOSTI.....	15
7 CIVILNO - VOJAŠKA RAZMERJA.....	16
8 PRIMERJAVA DRŽAV SEVERNOAMERIŠKEGA IN EVROPSKEGA KONCEPTA NOTRANJE (DOMOVINSKE) VARNOSTI	20
8.1 FRANCIJA.....	22
8.2 SLOVENIJA	22
8.3 VELIKA BRITANIJA	23
8.4 REPUBLIKA AVSTRIJA.....	24
8.5 ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE	25
8.6 ZVEZNA REPUBLIKA NEMČIJA	26
8.7 KANADA.....	27
9 ZAKLJUČEK.....	29
10 LITERATURA.....	32

1 UVOD

Vojske so se od nekdaj uporabljale kot sredstvo zunanje politike, prav tako pa so bile njihove naloge jasno opredeljene in začrtane, države so svoje vojaške sile uporabljale za uresničitev svojih zunanjih interesov ter strateških načrtov. Ena izmed najpomembnejših nalog pa je bila obraniti celovitost države ter njeno neodvisnost pred zunanjim agresorjem.

Vendar pa se je v modernem času pokazala potreba po transformaciji vojaških organizacij, predvsem po končanem obdobju hladne vojne in zmanjšani vojaški ogroženosti. Tako so se vojaške organizacije iz svojih klasičnih nalog preusmerile tudi v druge, kot na primer mirovne operacije in operacije drugačne od vojne; glede teh nalog pa se veliko kdo vpraša, ali je vojska pravi naslov za rešitev. Po mojem mnenju vojska ni idealni akter za izpeljavo teh nalog, saj je njena primarna funkcija v zgodovini temeljila na napadu, je pa izmed vseh organizacij edina, ki je številčno, finančno, strukturno in logistično dovolj zmogljiva in je tako pravzaprav najboljša, če ne edina rešitev v danem trenutku.

Če so včasih grožnje za posamezno državo prihajale predvsem izven njenih nacionalnih meja, pa je danes ta slika zelo drugačna. Zaradi spreminjajočega se podnebja in vedno večjih ter pogostejših vremenskih ekstremov so naravne katastrofe postale čedalje bolj zaskrbljujoč globalen pojav, ki vsako leto povzroča enormno škodo na infrastrukturi, naravnih virih ter ogroža več in več človeških življenj.

Grožnje, ki se pojavljajo danes, so velikokrat asimetrične narave, vse več pa je tudi prikritega delovanja. Terorizem ter organizirani kriminal sta postala skrb vzbujajoča dejavnika v mednarodnem varnostnem okolju, sploh po dogodkih 11. septembra 2001, ki so šokirali svetovno javnost in česar so se začele zavedati tudi mednarodne organizacije in države, katerih varnost je ogrožena s strani slednjih. Države so v svojih nacionalnovarnostnih strategijah te dejavnike uvrstile zelo visoko na seznamu potencialnih groženj.

Službe, kot so civilna zaščita, gasilci, policija ter drugi, pa v takšnih situacijah vedno pogosteje potrebujejo pomoč, naj bo to zaradi primanjkovanja moštva, materialno-tehničnih sredstev ali pa neustrezne izurjenosti za spopadanje z določeno situacijo v kriznih razmerah, ko so njihove zmogljivosti postavljene pred včasih skoraj nemogoče situacije.

Ena od rešitev je uporaba vojske in njenih zmogljivosti pri spopadanju z izzivi, ki jih predstavljajo varnostne grožnje. Javnost vojski pogosto očita, da je pristopila na pomoč

prepozno ali pa da tega sploh ni storila in da dogodke samo spremljajo izza ograj svojih vojašnic. Dejstvo pa je, da je tako uporaba kot tudi sodelovanje vojske z drugimi agencijami za zagotavljanje notranje varnosti zakonsko zelo omejena in da vojska lahko posreduje, se morajo sprožiti določeni mehanizmi. Legalnost njene uporabe pa se vendarle razlikuje od države do države. Tako je bila na primer v Združenih Državah Amerike ob nedavnih izgrelih in protestih v mestu Ferguson aktivirana nacionalna garda, ki je pomagala lokalnim oblastem vzpostaviti normalne razmere in umiriti izgrede, kar v Evropi ni ustaljena praksa.

V svojem diplomskem delu bom analiziral uporabo vojske za zagotavljanje notranje (domovinske) varnosti, pri tem pa si bom pomagal s primerjanjem severnoameriškega in evropskega pristopa k uporabi vojske za zagotavljanje notranje varnosti, ter kakšne naloge lahko vojska sploh izvaja na domačih tleh, kar pa je seveda odvisno od države do države in njihove zakonodaje.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 PREDMET IN CILJ PREUČEVANJA

Osnovni namen diplomskega dela je analizirati razlike med severnoameriškim in evropskim pristopom pri uporabi vojske za zagotavljanje notranje državne varnosti ter analiza okvirov protiterorističnega delovanja vojske na domačih tleh. V svojem diplomskem delu bom analiziral aplikacije vojske v notranji (domovinski) varnosti. Analize se bom lotil glede na deskriptivno analizo, ki izhaja iz primerjave med severnoameriškim ter evropskim konceptom notranje (domovinske) varnosti. Na začetku bom predstavil oba koncepta, prav tako pa bom predstavil naključne države, ki spadajo pod določen koncept ter sledeče ugotovitve primerjal med seboj in določil glavna razlikovanja med njimi. Nadalje bom raziskal, v kakšni meri se naloge vojske prepletajo s policijskimi nalogami ter kakšen je trend uporabe vojske v namene notranje državne varnosti v prihodnosti. V zaključku bom navedel in pojasnil svoje ugotovitve ter podal svoje mnenje o trendih uporabe vojske v prihodnosti.

Cilj moje diplomske naloge je ugotoviti, kateri izmed prej omenjenih konceptov je pri uporabi vojske za zagotavljanje notranje varnosti bolj prožen – permisiven, prav tako pa bom opredelil, ali vojska prevzema vedno več policijskih nalog in ali se bo uporaba vojske pri zagotavljanju notranje varnosti prihodnosti povečala.

2.2 HIPOTEZE

V diplomski nalogi sem si izbral naslednje hipoteze:

1. Severnoameriški pristop h konceptu notranje domovinske varnosti je glede aplikacije vojske v primerih ogrožanja notranje varnosti bolj prožen kot pa evropski pristop.
2. Vojska pri zagotovitvi notranje varnosti prevzema vedno več policijskih nalog.
3. Uporaba vojske se bo v notranji državni oziroma nacionalni varnosti v prihodnosti povečala zaradi vedno večje percepcije groženj.

2.3 METODOLOŠKI PRISTOP

Metode, katere bom uporabil pri svoji diplomski nalogi, so deskriptivna metoda za opis severnoameriškega in evropskega koncepta ter posameznih držav, ki spadajo v ta dva koncepta. Prav tako bom uporabil komparativno metodo za analitično primerjavo med njimi.

Pomagal si bom tudi z analitično-sintetično metodo, s katero bom postopno prikazal koncept uporabe vojske v notranji (domovinski) varnosti, pri čemer bom analiziral primarne vire, pod katere spadajo razni zakoni in uradne listine, ter sekundarne vire, kot je strokovna literatura.

3 OPREDELITEV POJMOV

3.1 TERORIZEM

Terorizem lahko opredelimo kot načrtovanje, organiziranje, izvajanje in podpiranje nasilnih dejavnosti večinoma proti nedolžnim civilnim ciljem za doseganje političnih ciljev (predvsem v smeri vplivanja na vlade, da sprejmejo ali ne sprejmejo nekatere ukrepe). K terorizmu lahko uvrstimo že grožnje s terorizmom. K terorizmu sodijo tudi podporne dejavnosti, kakor so financiranje, rekrutiranje, skrivanje teroristov, usposabljanje, tihotapljenje itd. Terorizem je v vsakem primeru izraz ekstremizma, ki pomeni ideologijo uresničitve lastnih ciljev brez oziranja na mnenje večine. Vsaka oblika terorizma je oblika političnega ekstremizma, ni pa vsak politični ekstremizem terorizem. Na svetu obstaja veliko skrajnežev, ki imajo radikalna oziroma ekstremna prepričanja (in so tudi člani raznih ekstremističnih gibanj ali organizacij), vendar jih ne uvrščamo med teroriste, ker ne uporabljajo nasilja za uresničevanje lastnih ciljev. Ker pa je teroristično dejanje odraz ekstremističnega razmišljanja, je treba iskati morebitne teroriste ravno med različnimi vrstami skrajnežev (Prezelj 2006).

3.2 NESREČE V OKOLJU

Nesreče v okolju so tiste nesreče, ki imajo v določenem času in prostoru uničujoče posledice za okolje. Naravna nesreča je izredni naravni ali po človeku pospešeni naravni proces, ki v večjih razmerah prizadene družbi določeno škodo. Naravne nesreče se delijo na geofizikalne in biološke nesreče. Civilizacijske (antropogene) nesreče povzroča človek, ki z neodgovornimi dejanji posega v obstoječe naravne sisteme. Te vrste nesreč lahko

poimenujemo tudi ekološke nesreče. Nezgode so tiste antropogene nesreče, ki se zgodijo nenamerno in niso časovno ter prostorsko zaznane v naprej, medtem ko je onesnaževanje okolja posledica neprimerne tehnologije. Naravne nesreče se po navadi razvrščajo glede na vzroke ali pa po strokah, ki se z njimi ukvarjajo in jih raziskujejo (Okolje v Sloveniji 1996).

3.3 POLICIJSKE NALOGE

Policijske naloge so naloge, ki jih izvaja policija in so najpogosteje zapisane v zakonih.

»Zakon o policiji navaja naslednje:

- varovanje življenja, osebne varnosti in premoženja ljudi;
- preprečevanje, odkrivanje in preiskovanje kaznivih dejanj in prekrškov, odkrivanje in prijemanje storilcev kaznivih dejanj in prekrškov, drugih iskanih oseb ter njihovo izročanje pristojnim organom;
- vzdrževanje javnega reda;
- nadzor in urejanje prometa;
- varovanje državne meje;
- varovanje določenih oseb, organov, objektov in okolišev« (Zakon o nalogah in pooblastilih policije, 4. čl.).

3.4 OBOROŽENE SILE

»Osebe, ki spadajo v kategorijo oboroženih sil, so po mednarodnem pravu in glede na III. Ženevsko konvencijo pripadniki spodaj navedenih skupin:

- pripadniki oboroženih sil;
- pripadniki milic in prostovoljnih enot, ki so del oboroženih sil;
- pripadniki drugih milic in prostovoljnih enot, skupaj z organiziranimi odporniškimi gibanji pod pogojem:
 - a) da jih vodi oseba odgovorna za svoje podrejene,
 - b) da imajo pritrjen na daljavo razločen razpoznavni znak,
 - c) da odkrito nosijo orožje,
 - d) da pri izvajanju svojih operacij spoštujejo zakone in običaje vojne.

Pripadniki rednih oboroženih sil, ki ob približevanju sovražnika spontano sežejo po orožju, da bi se mu uprli, ne da bi se imeli čas organizirati v redne oborožene enote, če pri tem nosijo orožje odprto in upoštevajo zakone in običaje vojne.

Osebe, ki spremljajo oborožene sile, a niso v njihovi sestavi. Recimo civilni člani posadk vojaških letal, vojni dopisniki, dobavitelji zalog, člani delovnih enot ali služb, ki skrbijo za udobje oboroženih sil, pod pogojem, da so za to dobili dovoljenje oboroženih sil, ki jih spremljajo« (III. Ženevska konvencija, 4. čl.).

3.5 VOJAŠKE NALOGE

Vojska je organizacija, ki ima s strani države pravico do uporabe smrtonosne sile in orožja, z namenom podpore interesov države in vseh njenih državljanov. Naloga vojske je po navadi definirana kot obramba države in njenih prebivalcev, kakor tudi vojno delovanje proti drugi državi. Vojska ima lahko še dodatne funkcije znotraj družbe, na primer promoviranje politične propagande, varovanje ekonomskih interesov, notranji nadzor nad prebivalstvom, gradnja objektov, delovanje v kriznih razmerah, razne družbene slovesnosti in varovanje pomembnih območij (Zakon o obrambi).

3.6 KONCEPT NOTRANJE VARNOSTI

»Sistem domovinske varnosti ZDA je hierarhično organizirana struktura, ki deluje tudi v smeri horizontalnega koordiniranja številnih akterjev s področja protiterorističnega delovanja v fazah pred terorističnim napadom, med njim in po njem. Uvedba takšnega sistema je strukturalno in finančno zelo zahteven projekt, ki ga bodo ZDA zmogle predvsem zaradi intenzivnosti zaznavanja ogrožanja nacionalne varnosti, in sicer terorizma« (Prezelj 2004, 30).

Koncepti oziroma definicije, kaj se smatra kot notranjo (domovinsko) varnost, se med seboj razlikujejo, vendar pa imajo ti pristopi tudi skupne točke, ki so prisotni tako pri ZDA, kot pri državah Evropske unije. Naj gre za razumevanje tega koncepta po kriterijih oziroma nalogah, ki se pojavljajo pri ameriškem ministrstvu za domovinsko varnost ali v Strategiji notranje varnosti za Evropsko unijo ali pa v resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije.

3.7 VARNOSTNA POLITIKA

»Varnostna politika ZDA zajema temeljna načela pri uresničevanju nacionalnih interesov in nacionalnovarnostnih ciljev. Varnostna politika tako pomembno sovпада z zunanjo politiko države. Skupaj pa ustvarjata tako imenovano veliko strategijo, ki ima za svoj temeljni cilj obvarovanje države in omogočanje, da se ta razvija v varnem okolju« (Jazbec 2000, 979).

Skupna varnostna in obrambna politika je eden iz med ključnih delov Skupne zunanje in varnostne politike Evropske unije. »Njen namen je izvajanje dejavnosti kriznega upravljanja in drugih aktivnosti ter razvijanje vedno novih prijemov in idej, namenjenih doseganju zastavljenih ciljev. Fokusira se na upravljanje vojaških in civilnih nalog kriznega upravljanja, vključujoč ukrepanje v primeru naravnih humanitarnih in drugih nesreč ter sistematičen pristop k načrtovanju ustreznih zmogljivosti in institucij« (Zunanja in varnostna politika EU).

Grizold (1992, 22) opredeli obrambno politiko kot del državne politike in izraža celotne procese, razmerja in institucije preko katerih državni organi načrtno usmerjajo vojaško-obrambne aktivnosti. Centralni subjekt pri obrambni politiki modernih držav so državne vojaške institucije, ki direktno ali pa posredno služijo raznim interesom državne politike.

4 SEVERNOAMERIŠKI PRISTOP

4.1 MINISTRSTVO ZA DOMOVINSKO VARNOST

Urad za domovinsko varnost je bil ustanovljen enajst dni po 11. septembru 2001, leto dni kasneje pa je z zakonom o domovinski varnosti urad postal samostojno ministrstvo. Zapisano imajo, da njihove naloge zajemajo širok spekter aktivnosti. Njihov cilj je, da naredijo državo varnejšo in bolj zavarovano, ki bo odporna na terorizem in ostale potencialne grožnje. Njihove temeljne naloge pa so:

- preprečevanje terorizma in večanje varnosti;
- varovanje in nadziranje državne meje;
- izvajanje in upravljanje migracijskega zakona;
- varovanje in zaščita medmrežja (cyberspace);
- zagotovitev odpornosti proti naravnim nesrečam.

Kot dodatno pa še navajajo, da dajejo velik poudarek na ojačenje in razvoj samega področja domovinske varnosti (Department of Homeland Security 2014).

Ministrstvo oziroma njegove enote so začele z delom leta 2003, njegova glavna naloga pa je uresničevanje funkcij domovinske varnosti, ki so v Nacionalni strategiji domovinske varnosti opredeljene na šestih področjih, in sicer kot obveščevalna dejavnost in opozarjanje, mejna in transportna varnost, notranji protiterorizem, zaščita kritične infrastrukture in ključnega premoženja, obramba proti katastrofičnemu radiološkemu, kemičnemu in biološkemu (RKB) terorizmu ter krizna pripravljenost in odgovor. V strukturi ministrstva delujejo organi, med katerimi imajo najpomembnejšo vlogo Direktorat za varnost meja in transporta, Direktorat za krizno pripravljenost in odzivanje, Direktorat za znanost in tehnologijo in Direktorat za analize informacij in zaščito infrastrukture. Za ustanovitev ministrstva pa je bilo potrebno spremeniti kar štiriinosemdesetih predsednikovih izvršnih ukazov, to pa je bilo sprejeto z novim izvršnim ukazom 28. februarja 2003 (Executive Order 2003). Tako je pod to ministrstvo prišlo dvaindvajset zveznih agencij. Med drugimi pa je Ministrstvo za domovinsko varnost postalo odgovorno tudi za odzivanje na naravne in druge nesreče (Prezelj 2004, 29).

V ZDA ima posebno vlogo v okviru domovinske varnosti tako imenovana domovinska obramba. Za ZDA je bilo specifično, da sta bila obrambno ministrstvo in vojska bolj osredotočena na zaščito interesov izven lastnih nacionalnih meja, kot pa na obrambo znotraj države, vendar se je vse to spremenilo po 11. septembru. To je sicer z evropskega vidika pojmovanja obrambe in varnosti paradoksalno. Takšnemu vidiku pa je prispevala geografska ločenost otoške velesile od številnih groženj. Zaradi te geografske ločenosti ZDA od ostalih so na lastnem ozemlju bili priča manjšim grožnjam, širjenje interesov pa je Ameriko vodilo v večja čezmorska posredovanja vojske. Teroristični napadi leta 2001 pa so opozorili na ranljivost na domačih tleh, zato so začeli raziskovati možnosti o spremembi obrambnih vidikov, da bi le-ti imeli večji poudarek na notranjih vojaških aktivnostih (Tomisek 2002).

Za domovinsko obrambo in pomoč civilnim oblastem, kar uresničuje Ameriška vojska, se je 2002 leta z Združenim načrtom poveljevanja (Unified Command Plan) začela izvajati ena najpomembnejših reform strukture vojaškega poveljevanja po koncu druge svetovne vojne. To pomeni prilagoditev vojaške strukture boljšemu obvladovanju groženj v modernem času. S tem namenom se je leta 2002 vzpostavilo ameriško severno poveljstvo (US Northern Command – NorthCom), katero je zadolženo za obrambo domovine oziroma za kopensko,

pomorsko in zračno obrambo ZDA. Poveljstvo razpolaga s silami, ki v ZDA delujejo v podporo civilnim strukturam oblasti. Tako je omogočena boljša usklajenost vojaških in civilnih oblasti ob naravnih katastrofah, ter ob drugih grožnjah nacionalne varnosti. Poveljnik severnega poveljstva je istočasno tudi poveljnik severnoameriškega poveljstva zračne obrambe – NORAD. Poveljstvo nadzoruje poleg osrednjega dela ZDA še sosednje države, del Karibov in teritorialne vode (Special Briefing on the Unified Command Plan 2002) (Prezelj 2004, 30).

5 PRISTOP EVROPSKE UNIJE

5.1 STRATEGIJA NOTRANJE VARNOSTI ZA EVROPSKO UNIJO

Strategija notranje varnosti za Evropsko unijo, ki je bila sprejeta s strani najvišjih predstavnikov držav EU marca 2010, podaja temeljne izzive in grožnje za področje notranje varnosti, obenem pa vzpostavlja koncept notranje varnosti, na katerega moramo gledati kot celoto, v katero spadajo razni resorji v državah članicah in institucijah, ki s svojim delovanjem vzpostavljajo tako imenovani »Evropski varnostni model«. Strategija Evropske unije kot primarne izzive in grožnje notranji varnosti, svobodi in pravicam v EU zaznava:

- terorizem,
- resne in organizirane oblike kriminalitete,
- kibernetško kriminaliteto,
- čezmejno kriminaliteto,
- varnost v prometu in naravne nesreče,
- nesreče, ki jih povzroči človek.

Hkrati poudarja temeljna načela in smernice za nadaljnje ukrepanje, na katerih je osnovano uspešno zagotavljanje notranje varnosti EU v prihodnje. »Gre predvsem za zaščito temeljnih pravic in svoboščin, izboljšanje sodelovanja in solidarnosti med državami članicami EU, prednostno obravnavo preventive in predvidevanja, pomen vključenosti vseh pristojnih sektorjev pri zagotavljanju javne varnosti, komuniciranje z javnostjo o varnostnih ukrepih ter upoštevanje soodvisnosti notranje in zunanje dimenzije varnosti z vzpostavitvijo globalne varnostne osredotočenosti v povezavi in tesnejšem sodelovanju s tretjimi državami« (Strategija notranje varnosti za Evropsko unijo 2014).

6 VLOGA VOJSKE ZNOTRAJ KONCEPTA NOTRANJE VARNOSTI

Vloga oboroženih sil znotraj tega koncepta zna biti zapletena, gledano zlasti z vidika legalnosti. Zato je treba najprej razumeti, kaj smatram pod oborožene sile. Če povzamem opredelitev oboroženih sil, ki sem jo navedel pod temeljne pojme, so to kopenske, letalsko-vojaške in mornariške sile, prav tako pa tudi policijske enote, teritorialna obramba, nacionalne straže, nacionalne garde in razne prostovoljne oborožene formacije, ki spoštujejo zakone in običaje vojne. Vendar pa se bom v tem primeru osredotočil na naloge vojske, pri kateri kot prvo pomislim na nalogo obrambe države pred zunanjimi grožnjami. Problem pri uporabi vojske pri množičnih nemirih in protestih ter grožnjah, ki jih predstavlja terorizem na domačih tleh, pa so omejitve zaradi zakonov in ustav, ki jih je treba spremeniti, če želijo, da je delovanje vojsk zakonito. »Tem omejitvam so primerne tudi glavne naloge Slovenske vojske:

- izvajanje obrambe Republike Slovenije (mobilizacija, ofenzivno in defenzivno delovanje, odvracanje agresije, vzpostavljanje suverenosti na ozemlju RS ...);
- pomoč ob naravnih in drugih nesrečah (poplave, potresi, požari ...);
- prispevanje k mednarodnemu miru in stabilnosti (različne mirovne operacije po svetu)« (Zakon o obrambi, 37. čl.).

Seveda pa Slovenske vojske ni dovoljeno uporabljati za politično, strankarsko dejavnost ali namen.

»O sodelovanju vojske pri zaščiti in reševanju odloča vlada, v nujnih primerih pa minister na predlog poveljnika civilne zaščite Republike Slovenije oziroma načelnik generalštaba po pooblastilu ministra. Slovenska vojska lahko sodeluje s policijo pri širšem varovanju državne meje v notranjosti državnega ozemlja v skladu z načrti in po predhodni odločitvi vlade. Pripadniki Slovenske vojske pa pri opravljanju teh nalog nimajo policijskih pooblastil« (Zakon o obrambi, 37. čl.).

Kot dodaten primer je tudi Avstrijska zvezna vojska, ki sodeluje oziroma lahko posreduje v primeru naravnih in drugih nesreč na področju Avstrije. Največkrat posreduje pri poplavah, snežnih plazovih, poledicah, požarih, pri oskrbi težko dostopnih krajev, iskanju pogrešanih oseb in celo v primeru večjih cestnih nesreč (Austrian armed forces 2014).

V ZDA je po 11. septembru tako postalo pomembno vprašanje, kakšna je vloga vojske pri domovinski varnosti. Vloga vojske je v Nacionalni strategiji domovinske varnosti opredeljena

kot izvajanje vojaških operacij izven nacionalnih meja z namenom zmanjšanja terorističnih groženj na domačih tleh in kot obramba države ter nudenje podpore civilnim vejam oblasti. Gre za tehnično vojaško pomoč, pomoč organom pregona, pomoč pri vzpostavljanju javnega reda in miru ter pri sanaciji posledic. Načrti za aplikacijo vojaških sil na teh segmentih so usklajeni s svetom za nacionalno varnost in s svetom za domovinsko varnost. Ministrstvo za obrambo razume naloge vojske pri kriznem upravljanju na področju državne varnosti kot izvajanje domovinske obrambe, slednje obsega funkciji obrambe države pred napadi in različne vrste zaščite (zaščita teritorija, zaščita zračnega prostora, obramba državne informacijske infrastrukture in obramba pred grožnjami, ki jih predstavljajo orožje za množično uničevanje) ter nudenje podpore civilnim vejam oblasti pri naravnih in antropogenih nesrečah, državnih nemirih in operacijah organov pregona (Brinkerhoff 2002).

7 CIVILNO-VOJAŠKA RAZMERJA

Civilno-vojaška razmerja predstavljajo široko področje delovanja, saj odražajo profesionalno usmeritev in razmišljanje vojaških častnikov, procese odločanja med obrambnimi in drugimi vladnimi organi ter politične odločitve, ki so rezultat mednarodnih odnosov in njihovih povratnih informacij v zvezi z zunanjo politiko. Meje med civilno-vojaškimi razmerji v odnosu do nacionalnovarnostnih študij, oblikovanja obrambne in zunanje politike, vojaške zgodovine ali pa katerega koli drugega področja, ki je v interesu vojaških uslužbencev, vlad ali akademskih raziskovalcev pa niso jasno določene. V preteklosti so civilno-vojaška razmerja delovala na področju pravnih in institucionalnih odnosov med sferami, ki so bile striktno civilne oziroma vojaške. V današnjem času pa se, vsaj v razvitih državah, civilne in vojaške dolžnosti med seboj precej prekrivajo, ter si tako delijo odgovornost za uspehe ter poraze v obdobjih vojne in miru (Cimbala 2012, 1).

Teroristična grožnja postaja sestavni del kompleksne varnosti, ki potencira tudi spremembe vloge različnih subjektov nacionalnovarnostnega sistema, med katere sodijo tudi oborožene sile. V tem okviru je še posebej pomembno opredeljevanje novih nalog in vlog oboroženih sil v sodobnih družbah na področju zoperstavljanja terorističnim grožnjam, ki se med drugim odražajo tudi v dilemah na področju civilno-vojaških razmerij. Učinkovitost delovanja oboroženih sil na področju zoperstavljanja terorizmu je v določeni meri povezana z ustreznostjo in učinkovitostjo konceptov

demokratičnega nadzora nad oboroženimi silami ter varnostim sektorjem v celoti (Čaleta 2007, 568).

Za učinkovito in hitro odzivanje na grožnje, ki jih predstavlja mednarodni terorizem, mora biti vsak nacionalnovarnostni sistem ustrezno strukturiran. Meje, ki se pojavljajo med zagotavljanjem nacionalne ter mednarodne varnosti, med nalogami, ki jih ima policija, ter tistimi, ki jih opravlja vojska, meje med nalogami preventivne narave in nalogami upravljanja s kriznimi situacijami ter meje med spopadanjem s organiziranim kriminalom in terorizmom, so čedalje bolj nejasne (Gärtner in Cuthbertson 2005, 6).

»Vidik totalne obrambe, ki je naravnani v aktiviranje celotne družbe za nudenje pomoči vojaškim silam v primeru klasičnega konflikta z eksternim sovražnikom, je zamenjal koncept, v katerem so vojaške sile postale le en del strukture, ki ga moramo aktivirati v večplastnem odgovoru na raznolike vrste ogrožanja družbe, le-ti pa ne predstavljajo samo groženj s strani terorizma« (Hamilton v Čaleta 2007, 569). Borchert (2006, 19) pravi, da s tem ko vojska ZDA, ter na drugi strani vojske evropskih držav sodelujejo v procesih zagotavljanja domovinske varnosti, posledično prinašajo tudi pozitivne učinke ter učinkovitejšo lastno transformacijo v sodobnem varnostnem okolju.

Sodobna družba se srečuje z izzivi, ki so naravnani tako, da spodbujajo večjo učinkovitost pri sodelovanju med civilno družbo ter vojsko in čim ustreznejšo pripravljenostjo na spopadanje s kriznimi situacijami tudi v mirnodobnem obdobju. Države evropskega koncepta notranje varnosti imajo pri vključevanju in uporabi vojske za vzpostavljanje notranje državne varnosti različne izkušnje, te izkušnje pa se razlikujejo tudi pri uporabi vojske pri zoperstavljanju terorizmu (Föhrenbach v Čaleta 2007, 570).

Izvajanje demokratičnega nadzora nad vojsko se v Evropi razlikuje od države do države zaradi različno strukturiranih političnih sistemov. Na primer politični nadzor nad odločitvami v obrambni politiki je v Nemčiji veliko strožji kot pa v Franciji, kjer predsednik sprejema končne odločitve. Obstaja zaskrbljenost, da bo razvoj evropske varnostne in obrambne politike, ogrozil civilni nadzor nad varnostno politiko v EU, vendar pa je bilo sklenjeno, da bodo države članice zmogle vzpostaviti ravnotežje med civilno-vojaškimi odnosi v njihovih obrambnih politikah. Sistem političnega nadzora nad obrambnimi silami je dokaj močen, zaradi načina delovanja državnih institucij, ki zagotavljajo zadostno kontrolo nad vojsko in dajejo moč odločanja civilnim oblastem nad vojaškim vodstvom (Satana 2011, 281–292).

Državi, kot sta na primer Francija in Italija, imata zgodovinsko gledano dolgo sodelovanje med vojsko in policijo. Druge države, kot je Nemčija, pa imajo zaradi zgodovinskih razlogov več zakonskih omejitev glede uporabe vojske znotraj ozemlja posamezne države. Države, kot so Belgija, Danska in Nizozemska, svojo vojsko predvidevajo tudi za uporabo in spopadanje z grožnjami znotraj lastnih državnih meja. Na drugi strani pa sta Španija in Poljska v svojih zakonih sprejeli restrikcije pri uporabi vojske znotraj državnih meja. Potreben je sistematičen pristop pri načrtovanju sodelovanja med različnimi organizacijami, če želimo doseči učinkovito delovanje sistema nacionalne varnosti. V tem sistemu pa ima zelo pomembno vlogo tudi vojska. V državah, kjer ima vojska tradicionalno vlogo, da sodeluje in nudi določeno podporo različnim strukturam, je to sodelovanje bolj učinkovito. Pomemben faktor pa je tudi, da je civilni kot tudi politični pritisk po takšnem civilno-vojaškem sodelovanju dovolj močen (Dalgaard-Nielsen v Čaleta 2007, 570). To novo varnostno okolje postavlja nova vprašanja in predstavlja nove izzive tako na civilni kot vojaški strani. Vojska bo morda morala izvajati širši spekter nalog, da bo lahko zavarovala domovino, prav tako pa bodo morali civilni in vojaški akterji prilagoditi svoje navade in običaje, ko se bodo vojaška poslanstva in naloge pričele širiti (Dalgaard-Nielsen 2006, 97).

Pri Združenih državah Amerike je civilno-vojaško razmerje bolj zapleteno kot pa se zdi na prvi pogled. Medtem ko večina vojaškega osebja sprejema principe civilnega nadzora pa je zaradi razdeljene narave Ameriške vlade dejanska implementacija civilnega nadzora težja. Če civilnega nadzora ne opredeljujemo le po površinskem kriteriju, ki se osredotoča na to kdo podpisuje in sprejema zakone, temveč tudi po kriteriju relativnega vpliva vojaških in civilnih oseb, ki sprejemajo odločitve na vojaških področjih kot so nacionalna varnostna politika in uporaba sile za zaščito države je civilna kontrola v preteklem obdobju zelo nazadovala. Teoretično imajo civilne oblasti pooblastila, da lahko v bistvu sprejmejo kakršen koli zakon in prestrukturirajo vojsko kakor želijo. V praksi pa je ta odnos veliko kompleksnejši, saj med obema stranema pogosto prihaja do nesoglasij. Vojska se lahko izmika civilni avtoriteti tako, da oblikuje alternative, si prikroji nasvete, napoveduje nevarne posledice v prihodnosti ali pa vpliva na javno mnenje preko raznih indirektnih kanalov, kot so lobistične skupine ter upokojeni visoki vojaški uslužbenci, ali pa uporabijo pomoč poznanstev v kongresu. Realnost je ta, da civilni nadzor ni samoumeven ampak je proces, ki je odvisen od ljudi, problemov in civilno-vojaških vplivov. V teh primerih ne govorimo o vojaškemu prevratu ampak o tem, kdo v današnjem času upravlja z vojaškimi zadevami v ZDA (Owens 2011, 44-47).

Teroristični napadi, 11. septembra 2001 in njihove posledice so funkciji, ki jo imajo vojske, predvsem v ZDA, podali nove sociološke razsežnosti. Moskos (2003, 6) meni, da je obrambo države, ki je zgodovinsko gledano najpomembnejša naloga vojske, zamenjala nova civilna organizacija, ki se imenuje ministrstvo za domovinsko varnost. Še nedavno se je obramba države smatrala kot primarna naloga vojske. Tako se je črta med civilnimi in vojaškimi organizacijami, ki izvajajo podobne, če ne identične naloge, zelo zabrisala, ne samo zaradi prevzema nalog s strani civilnih organizacij, temveč tudi zaradi privatizacije vojaških nalog. Moskos pravi, da si ni nikoli predstavljal, da bodo nekoč privatne profitne družbe upravljale vojaške naloge.

Predvsem v državah, ki spadajo v evropski koncept notranje varnosti je v ospredju mišljenje, da se mora vojska za obrambo pred terorizmom uporabiti kot poslednja opcija in to takrat, ko ostali državni organi ne morejo več sami izvajati dejavnosti, da bi to grožnjo preprečili. Vojska mora sodelovati na tistih segmentih, kjer so zahtevane zelo specifične naloge, za katere so usposobljene izključno vojaške sile (Wilkinson v Čaleta 2007, 570).

Opredelitev korektnega odnosa med civilno-vojaško sfero je najbolj karakteristična za demokratične družbe. Vojska lahko zaradi svojih zmogljivosti, ki se kažejo v kadrovske, finančnem, materialnem in tehnološkem smislu, kot represivno sredstvo v svoji osnovi predstavljajo določeno stopnjo ogroženosti za funkcioniranje civilne družbe v demokratičnih sistemih. Položaj, ki ga zaseda vojska v demokratičnih sistemih, je zelo točno določen zaradi tega, ker so vse ostale državne institucije orientirane za delovanje v mirnodobnem času in svoje dejavnosti usmerjajo v nenasilno reševanje raznih sporov. Vojska pa po drugi strani predstavlja edino organizacijo, katera ima za temeljni cilj opredeljeno sodelovanje in izvajanje nalog v vojnih razmerah ali kriznih situacijah, prav tako pa tudi uporabo vseh sredstev množičnega nasilja, ki so na voljo. Države so bile tako primorane ponovno opredeliti nacionalnovarnostne sisteme in naloge, ki jih imajo posamezni subjekti (Čaleta 2007, 570–571).

Demokratične države za izvajanje nadzora nad vojaškimi silami uporabljajo raznoliko paleto prijemov, katere bi lahko kategorizirali v institucionalne (parlamentarni odbor za obrambo, svet za nacionalno varnost itd.), zakonodaje (ustava, obrambno-varnostni zakoni) in normativne oblike (pristopi, principi pravila). V nacionalnem sistemu je ključnega pomena najti pravilno težišče med upravljanjem političnega nadzora

nad vojsko in upoštevanjem specifičnosti, ki nastajajo pri njenem načinu delovanja (Dandeker; Boëne; Silva; Everts v Čaleta 2007, 571).

V civilno-vojaških razmerjih je Samuel Huntington v svojem teoretičnem pristopu navedel dve temeljni obliki izvajanja nadzora nad vojsko. Ideji izhajata iz različnih razumevanj vojaškega profesionalizma. Koncept »objektivnega nadzora« je osnovan na striktnem razlikovanju političnih in vojaških aktivnosti. Drugi koncept je koncept »subjektivnega nadzora«, ki ima v svoji interni in eksterni formi zelo hude posledice pri izvajanju demokratične kontrole nad vojsko (Boëne v Čaleta 2007, 571). Za učinkovito delovaje sistema, ki se zoperstavljanja terorizmu, sta nujna ustreznost in jasnost zakonskih podlag, ki opredeljujejo delovanje vojske (Čaleta 2007, 572).

8 PRIMERJAVA DRŽAV SEVERNOAMERIŠKEGA IN EVROPSKEGA KONCEPTA NOTRANJE (DOMOVINSKE) VARNOSTI

Nacionalni interesi držav temeljijo na nacionalnovarnostnih interesih. Primarni cilj vsake razvite države je, da omogoči čim boljši nivo varnosti za svoje prebivalce in institucije oziroma mora zagotoviti, kar se da nizko raven ogrožanja nacionalne varnosti (Prezelj 2002, 621).

Subjekti nacionalnovarnostnih sistemov so predvsem po letu 2001 začeli pridobivati nove vloge in pristojnosti, na to pa so močno vplivali teroristični napadi, katerim smo bili priča 11. septembra 2001 v ZDA. Da so ti procesi na novo pridobljenih pristojnosti upravičeni, so potrdili spet novi teroristični napadi, ki so na evropskih tleh eskalirali v pretresljivih dogodkih leta 2004 v Španiji, ko je v Madridu življenje izgubilo 191 ljudi, ranjenih pa je bilo 1900. Leto kasneje pa se je napad zgodil še v Londonu, ki je terjal 52 življenj. Finančna sredstva, ki so jih skrajneži uporabili pri napadih v Madridu so znašali okoli 8000 evrov. Za teroristično akcijo v ZDA pa približno 390.000 evrov, po drugi strani pa so v Londonu porabili le nekaj sto evrov. Pokazalo se je spoznanje, da je popolna varnost iluzija, če pa želimo zagotoviti kar se da visoko stopnjo, pa moramo povečati učinkovitost nacionalnovarnostnih sistemov, ki preprečujejo nesimetrične grožnje (Čaleta 2007, 573).

Transformacije ključnega pomena so se pričele razvijati na področju zakonske pristojnosti vojsk, ki so postopoma pridobivale širše pristojnosti pri nalogah, povezanih s področjem boja proti terorizmu. Te transformacije so glede na racionalnost uporabe sredstev upravičene.

Vojska, razpolaga s kadrovskim, finančnim, materialnim in organizacijskim potencialom, ki ga je potrebno zaradi omejenih sredstev učinkoviteje izrabiti za preprečevanje potencialnih groženj. Te potenciale je treba v vojski korektno porabiti, ter jih nameniti za realizacijo specifičnih dejavnosti na področju državne varnosti. V večini držav je sistem že sedaj bil osnovan na dejavnostih, pri katerih je vojska imela nalogo, da sodeluje in pomaga civilnim organizacijam pri zagotavljanju varnega okolja. Potrebno pa je razumeti, da je bila vojska usposobljena za izvrševanje ukazov, ki so drugačni od nalog, ki se izvajajo za zagotavljanje notranje državne varnosti. Vojaki uporabljajo silo kot prednostno sredstvo za svoje delovanje. V kontekstu teh teženj po uporabi vojske pri izvajanju nalog zagotavljanja notranje varnosti tako prihaja do utemeljenih obotavljanj in pomislekov, ali je civilna kontrola nad delom vojske ustrezna. Temeljno vlogo vojske v boju proti terorizmu najdemo v nalogah, kot so varovanje ključne infrastrukture, varovanje državnih mej, logističnih zmogljivosti, preprečevanje terorizma znotraj države, obramba pred katastrofalnimi nevarnostmi in kooperacija na civilno-vojaškem področju. Ta kooperacija v glavnem zajema vojaško pomoč državnim organom kot so policija in civilna zaščita pri spopadanju s kriznimi razmerami. Pri kontrolnih procesih civilnih ustanov nad vojsko zakoni in doktrine nudijo osnovno referenco, ki jo mora vojska spoštovati pri upravljanju svojih nalog (Čaleta 2007, 573–574).

V naslednjem koraku bom izvedel analizo pristojnosti, ki jo posedujejo vojske v državah severnoameriškega in evropskega koncepta, ter opredelil pravno podlago za njihovo delovanje. Osredotočil se bom na strateške obrambne dokumente kot so bele knjige, strateške politike in izjave, resolucije nacionalne varnosti, obrambne doktrine in presoje, ter v njih zapisane ukrepe za zoperstavljanje teroristični grožnji. Ti dokumenti prihajajo iz širše sfere obrambne politike, kljub temu pa so fokusirani na obravnavanje obrambnih potencialov, ki zagotavljajo nacionalno varnost z vojaške perspektive. Z vidika osredotočenosti teh dokumentov na vojaška področja bi jih lahko razdelili še na dve podvrsti– obrambno-vojaške in čisto vojaške dokumente. V obrambno-vojaških dokumentih zajema obrambna tematika širok okvir, vendar ne v tolikšnem merilu kot pri obrambnih dokumentih. Vojaški dokumenti se navezujejo skoraj eksplicitno samo na vojsko kot tako oziroma na dileme, ki so povezane z razvojem, ali pa s pripravo vojske na njihove operacije (Raziskava Obramboslovno raziskovalnega centra 1999, 20).

8.1 FRANCIJA

Francija ima svojo obrambno politiko opredeljeno v različnih strateških dokumentih. Od leta 2007, ko je bil izvoljen predsednik Nicolas Sarkozy so stekle številne reforme, ki se nanašajo na francosko varnostno politiko. Bela knjiga, sprejeta leta 2008, ki se nanaša na obrambno in nacionalno varnost tako predstavlja nacionalnovarnostno strategijo, daje večji poudarek na izzive nacionalne varnosti kot pa na vojaške. Temeljna vodila tega dokumenta so varnostni interesi, ki se obravnavajo globalno, ne da bi analize omejevali zgolj na obrambne dileme. Obstaja vedno večja povezava med nevarnostmi in tveganji ter kontinuiteta med notranjo in zunanjo varnostjo. Zapisano je tudi, da so znanje in obveščevalni podatki prva linija obrambe. Obrambni dokument poskuša te nove grožnje kategorizirati glede na dva kriterija in sicer, verjetnost dogodka ter obseg krize, ki bi jo dogodek izzval. Glede na ta kriterij je verjetnost terorističnega napada označena kot visoka, obseg dogodka pa variira. Kibernetski napadi so opredeljeni kot zelo verjetni, vendar pa bi bile njihove posledice bolj omejene. Možnosti balističnih napadov velikih in razvijajočih se sil so ocenjene kot malo verjetne, vendar pa bi njihov obseg krize lahko bil zelo resen. Grožnjo in obseg, ki jo predstavljajo pandemije zaznavajo kot srednjo. Naravne in antropogene nesreče so razvrščene v kategorijo povprečne do visoke verjetnosti, prav tako pa zaznavajo visoko resnost dogodka. Kot zadnjo grožnjo dokument navaja zelo verjetni porast organiziranega kriminala, vendar pa njegovega obsega ne morejo oceniti.

Člani parlamenta so glede dokumenta enotni, da bodo nevojaške grožnje, kot so naravne nesreče, pandemije, kibernetiki vdori, terorizem in okoljevarstvene dileme prevzele prioriteto pred klasično obliko vojne in regionalnimi konflikti (Irondele in Besancenot 2010, 21–23). V okvirih zaznanih groženj vojska izvaja obrambo zračne in pomorske dimenzije, podpira civilno oblast ter intervenira v primerih kriznih razmer ob predhodni zahtevi civilnih oblasti (Čaleta 2007, 575).

8.2 SLOVENIJA

Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije zaznava kot nadnacionalne in nacionalne vire ogrožanja in tveganja naslednje dejavnike:

- terorizem,

- nedovoljene dejavnosti na področju konvencionalnega orožja, orožij za množično uničevanje in jedrske tehnologije,
- organiziran kriminal,
- nezakonite migracije,
- kibernetске grožnje in zloraba informacijskih tehnologij in sistemov,
- dejavnost tujih obveščevalnih služb,
- vojaške grožnje.

Nacionalni viri ogrožanja in tveganja nacionalne varnosti:

- ogrožanje javne varnosti,
- naravne in druge nesreče,
- omejenost naravnih virov ter degradacija življenjskega okolja,
- dejavniki negotovosti (Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije).

Sklepam, da sta si Resolucija o nacionalni varnosti Republike Slovenije ter Strategija notranje varnosti za EU v svojem navajanju groženj zelo podobni. Obe pa si z notranjevarnostnim konceptom ZDA glede groženj delita dejavnike, kot so terorizem, nezakonite migracije, zaščita medmrežja in grožnje naravnih nesreč.

8.3 VELIKA BRITANIJA

Britanske oblasti poizkušajo izboljšati civilno-vojaško sodelovanje s konsistentnim operacionalnim sovpadanjem varnostne in razvojne politike. Tako je ministrstvo za obrambo leta 2006 izdalo nov doktrinarni koncept, ki je bil osnovan z namenom operacijskega sodelovanja preko relevantnih vladnih resorjev. Koncept temelji na prepoznavanju splošnih principov in skupnih procesov, ki bodo izboljšali možnost pozitivnega izida v določeni situaciji. Na področju varnosti sta bila izpostavljeni dve dilemi in sicer terorizem ter organiziran kriminal. Izziv, ki ga predstavlja terorizem je bil prepoznan kot vzrok kriminalnih dejavnosti in ne kot dejanja vojne, kakor se je to zgodilo v primeru ZDA. Nacionalna varnostna strategija iz leta 2008 razumeva terorizem kot grožnjo vsem britanskim skupnostim in kot napad na njihove vrednote ter način življenja, vendar pa ne predstavlja strateške nevarnosti, saj terorizem ne ogroža države in družbe kot take. Dokument navaja, da se je potrebno na terorizem odzvati odločno, braniti skupne vrednote, ter pripeljati vpletene pred

roko pravice, hkrati pa se je potrebno upreti prekomernim reakcijam. Britanski pristop je v osnovi orientiran nacionalno. Družbene norme pa še naprej določajo vlogo in organizacijo policije ter vojske. Na terorizem se tako iz uradnega vidika gleda v kontekstu kriminalne dejavnosti. Njegovo stopnjo ogrožanja pa posledično zaznavajo kot srednje resno (Smith 2010, 85–100).

V dokumentu z naslovom »United Kingdom: A Strong Britain in an Age of Uncertainty« so zapisani novi ukrepi, s katerimi bodo Britanci reševali varnostno vprašanje. Ti ukrepi se nanašajo na materialno opremljenost vojske, kar bo zagotovilo, da ima Britanija najboljšo in vsestransko vojsko, ki bo bolje opremljena za zaščito nacionalne varnosti v času nepredvidljivih okoliščin (The Prime Minister of the United Kingdom 2010).

Velika Britanija je tako razbrala, da so največje groženje tiste, ki se realizirajo v nestandardnih oblikah (droge, organiziran kriminal, neklasičen terorizem, degradacija okolja, kibernetični napadi). Strateški obrambni pregled določa nove naloge, v katerih najdemo dejavnosti, v povezavi s terorizmom. Opredeljeno je, da varnost v času miru zajema zoperstavljanje terorizmu kot najvišjo prioriteto. Dejavnosti zajemajo tudi pomoč pri evakuiranju britanskih državljanov, ki so se znašli ujeti v raznih kriznih situacijah, in kot pomoč civilnim oblastem, ki zajema tudi boj proti terorizmu in organiziranemu kriminalu (Čaleta 2007, 576).

8.4 REPUBLIKA AVSTRIJA

21. januarja 2003 je Republika Avstrija izdala Varnostno in obrambno doktrino. Strateški dokument pravi, da je Avstrija zavezana k politiki miru in da dela tako, da se izogiba izbruhom nasilnih konfliktov. Njena varnostna politika je torej naravnana tako, da se vojne izogiba in da neguje miroljubne odnose med nacijami (Varnostna in obrambna doktrina 2001).

Doktrina v ospredje postavlja povečevanje vpliva asimetričnih groženj, kamor prištevajo tudi mednarodni terorizem, katerega podpirajo vodstva določenih držav ali posameznih interesnih skupin. Kot grožnja nacionalni varnosti je opredeljeno tudi, širjenje orožij za množično uničevanje, oblike organiziranega kriminala ter ostale nezakonite dejavnosti. V dokumentu so zapisane usmeritve varnostne in obrambne politike, kjer lahko zasledimo tudi dejavnosti v povezavi s preprečevanjem terorističnih groženj. V sklopu teh usmeritev je ena izmed nalog

vojske, da nudi pomoč ministrstvu za notranje zadeve v situacijah, ko pride do groženj v obliki terorizma. Ta pomoč se izvaja v obliki varovanja državnih meja ter ključnih infrastrukturnih objektov (Security and Defense Doctrine v Čaleta 2007, 577). »Omenjeni dokument odraža avstrijsko nevtralnost v povezovanju z mednarodnimi organizacijami tako na svetovnem nivoju (OZN), kakor tudi na regionalni ravni (NATO, EU). Temeljni strukturi za spopadanje s teroristično grožnjo v Republiki Avstriji pa sta policija in žandarmerija« (Čaleta 2007, 577).

8.5 ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE

Zoperstavljanje terorizmu je v ZDA obravnavano kot eden ključnih strateških ciljev, prav zaradi tega pa ga vsebujejo vsi temeljni dokumenti nacionalne varnosti. Velik poudarek pa je namenjen zoperstavljanju globalnemu terorizmu. Naloge, ki so v dokumentu navedene pod poglavjem varnosti, so izboljšanje varnosti in odpornosti doma, ovirati, uničiti in poraziti al-qa'ido in njene ekstremistične zaveznike v Afganistanu, Pakistanu in drugih delih sveta. V poglavju, ki govori o uporabi sile, pa so navedeni naslednji cilji: preprečiti razširitev nuklearnega in biološkega orožja ter zavarovanje nuklearnih materialov, spodbujati mir, varnost in priložnosti na Bližnjem vzhodu, investirati v sposobnosti močnih in sposobnih zavezništev ter zavarovanje kibernetnega prostora (National security strategy 2010).

Na osnovi strategije nacionalne varnosti so Združene države Amerike sprejele tudi dva dokumenta, ki določata obrambno ter nacionalno vojaško strategijo. Imenujeta se Nacionalna obrambna strategija (The National Defense Strategy 2008) in Nacionalna vojaška strategija ZDA (The National Military Strategy of the United States of America 2011). V Nacionalni obrambni strategiji ZDA (2008, 6) so utemeljene naloge, ki jih izvaja vojska, to so obraniti domovino, zmagati v vojni proti terorističnim ekstremistom, promovirati varnost ter zmagati v vojnah, ki so v teku. Te cilje pa bodo dosegli z oblikovanjem odločitev ključnih držav, preprečevanjem, da nasprotniki pridobijo orožje za množično uničenje, z utrjevanjem in razširitvijo zavezništev in partnerstev, z zavarovanjem ameriških strateških dostopov ter z združitvijo in integracijo prizadevanj. Nacionalna vojaška strategija ZDA (2011, 6) navaja naloge vojske v štirih temeljnih sklopih, ki so povezani s protiteroristično aktivnostjo. V prvi sklop spadajo naloge, ki zajemajo preprečevanje nasilnih ekstremizmov. Vojaško poslanstvo je tako opredeljeno kot bojno delovanje in sodelovanje pri nevtraliziranju terorističnih skupin. V drugi sklop so razvrščeni cilji, odvratanja in premagovanja agresije. V tretji točki je

navedena potreba po ojačenju mednarodne in regionalne varnosti, kot zadnje pa je navedeno oblikovanje sil v prihodnosti, ki govori o povezovanju sil pri izvajanju nalog.

Skupaj z že omenjenimi dokumenti je bil v ZDA sprejet tudi poseben dokument, ki se specifično nanaša na ukrepe s katerimi se Amerika zoperstavlja terorizmu. V njem je zapisano, da je vojska eden od temeljnih faktorjev, ki v sodelovanju z ostalimi akterji deluje z namenom preprečevanja terorizma (Čaleta 2007, 578). Naziv dokumenta je Nacionalna strategija za boj proti terorizmu (National Strategy for Counterterrorism 2011).

8.6 ZVEZNA REPUBLIKA NEMČIJA

Velikokrat se omenja nemško obotavljajočo varnostno politiko, katere razlogi se nahajajo v njeni zgodovini. Varnostna politika se izmika uporabi vojaške sile in daje prednost multilateralnim diplomatskim pristopom. Po dogodkih 11. septembra je tudi Nemčija centralizirala svojo protiteroristično politiko in institucije. Nemške vojaške zmogljivosti zaostajajo za njenim potencialom in so trdno zasidrane v multilateralne okvire, po večini pa so vojski dodeljene humanitarne naloge. Dodatno pa je veliko varnostnih prizadevanj omejenih s strani ustavnega nadzora (Harnisch in Wolf 2010, 43).

Obrambni dokument z naslovom »Germany: Defence policy guidelines 2011« postavlja strateške okvirje za misije in naloge Nemške vojske kot elementa celostnega pristopa k varnosti. Varnostni cilji in interesi temeljijo na trenutni situaciji, prav tako pa vsebujejo verjetne bodoče razplete okoliščin. Zapisano je, da se direktna grožnja s konvencionalno vojsko smatra kot malo verjeten dogodek, ter pravi, da današnja tveganja in nevarnosti prihajajo iz propadlih držav, mednarodnega terorizma ter iz terorističnih in diktatorskih režimov (Germany: Defence Policy Guidelines 2011).

Nemška policija ne sodeluje v integriranih evropskih policijskih enotah, razlog za to pa je, da nemški ustavni zakoni ločujejo policijske in vojaške funkcije, s čimer so posledično prepovedane paravojaške sile. Multilateralna prizadevanja za uresničitev tradicionalne vloge varovanja družbe pred zunanjimi grožnjami najbolj odraža njena ambivalentna narava sedanje varnostne politike. Kljub prepoznavanju potrebe po mednarodnem sodelovanju pri spopadanju z okoljskimi problemi, terorizmom in organiziranim kriminalom, se nemški prispevek k omenjenim grožnjam konkretno razlikuje od prispevka ostalih držav. Medtem ko je prispevanje k okoljskim problemom izvrstno pa odnos do problema organiziranega

kriminala in terorizma daje mešane občutke. V luči terorističnih napadov na ZDA, Španijo in Veliko Britanijo in zaradi koordiniranega boja proti terorizmu je bil problem organiziranega kriminala postavljen na stranski tir. Dejstvo, da so trije napadalci živeli in načrtovali napade v Nemčiji je pomenilo hladen tuš za percepcije groženj in je sprožilo močne internacionalne kot tudi nacionalne ukrepe za zoperstavljanje izzivu. Parlament je tako odobril dva večja protiteroristična paketa sprememb in dopolnil s katerimi so želeli okrepiti varnost v zraku in na državnih mejah. Drugi paket je opazno izboljšal komunikacijo med zveznim in državnim nivojem, kakor tudi med obveščevalnimi agencijami in organi pregona. Leta 2004 je bil ustanovljen urad za koordinacijo med različnimi organi pregona, s čimer so pretrgali dolgoletni princip ločevanja policijskih in obveščevalnih organov. Teroristična grožnja je povzročila povečanje kadrov v organih pregona in tesnejše mednarodno sodelovanje Nemčije v kriminalnih in varnostnih zadevah. Če povzamem je nemški prispevek k varnostni politiki mešan, med tem ko prizadevanje za reševanje okoljskih problemov Nemčijo postavlja v vodilno vlogo, pa je njena politika v zvezi s terorizmom ambivalentnega značaja med nacionalnimi omejitvami in pričakovanji zaveznikov (Harnisch in Wolf 2010, 45–56).

8.7 KANADA

Nacionalnostrateški dokument Kanade z naslovom »Canada's International Policy Statement« predstavlja novo vizijo kanadske vojske, ki temelji na dogodkih po hladni vojni in 11. septembru. Napoveduje reorganizacijo vojske z namenom, da bi se osredotočili na primarno nalogo, ki je varovanje Kanade, hkrati pa tudi braniti Severno Ameriko v kooperaciji z ZDA in tako prispevati k mednarodnem miru in varnosti (Canada's International Policy Statement 2005).

Kanadčani gledajo mednarodno politično okolje skozi prizmo »liberalno-internacionalnega« vidika. Njihovo mnenje je, da mednarodni red in mir temeljita na aktivnih prispevanjih mednarodnih predpisov in institucij, ne pa na odvracanju, zastraševanju in ravnotežju moči. V mednarodnem okolju raje uporabljajo mehko politično moč, saj so mnenja, da nasilje v nobenem primeru ni sprejemljivo sredstvo za doseganje političnih sprememb. Vse od konca druge svetovne vojne Kanada definira svoje temeljne varnostne interese kot:

- zaščito domovine in nudenje pomoči v primeru naravnih katastrof, ter drugih groženj domovinski varnosti;

- varovanje severnoameriškega kontinenta v sodelovanju z ZDA;
- podpora zaveznikom preko NATA;
- in prispevanje k mednarodni varnosti in stabilnosti z sodelovanjem pri misijah Združenih narodov (Crocini 2010, 127–128).

Zaradi dogodkov 11. septembra je kanadska vlada ponovno opredelila temeljne varnostne interese, ki se sedaj nanašajo na:

- obrambo Kanade in njenih državljanov doma in v tujini;
- zagotovitev, da Kanada ni odskočna deska za ogrožanje njenih zaveznic;
- ter prispevanje k nacionalni varnosti.

Kanadska varnostna obveščevalna služba je v svojem letnem poročilu kot glavne grožnje identificirala terorizem ter širitev orožja za množično uničevanje. Percepcija teroristične grožnje se je odražala tudi v količini namenjenih sredstev za njegovo zoperstavljanje. Kanadska vlada pa se po drugi strani ni osredotočala na terorizem kot resno grožnjo vse do izhoda Nacionalnovarnostne listine leta 2004. Terorizem je bil posledično tudi v tej listini omenjen skupaj z ostalimi grožnjami. Nacionalnovarnostna listina iz leta 2005 pa pravi, da terorizem predstavlja primarno indirektno grožnjo državni varnosti (Crocini 2010, 129–130).

V spekter protiterorističnih dejavnosti spadajo naloge obrambe teritorialnih meja, zagotavljanja reda in zakonitosti ter obramba ključne infrastrukture. V primerih, ko je to potrebno, se aktivira vojska, ki sodeluje v nalogah eliminacije terorističnih mrež ali držav, ki nudijo prostor teroristom. Vojska ima ključno vlogo pri zagotavljanju zračne obrambe in obrambe voda, s tem pa neposredno onemogočajo delovanje teroristov na območju Kanade. Poleg protiterorističnih operacij v tujini je dokument specifično navedel tudi naloge vojske pri zaščiti državnega teritorija in njenih prebivalcev. Posebna pozornost se je namenila tudi razvoju znotraj vojske, kot so specialne sile, pridobitev zmogljivosti za obrambo pred uporabo nuklearnih, radioloških, kemičnih in bioloških (NRKB) sredstev, nadgraditev komunikacijskih sistemov in obveščevalnega sistema za zgodnje odkrivanje terorističnih groženj. Vse prej omenjene zmogljivosti pa so tudi na razpolago oziroma v podporo civilnim organom (Ibidem v Čaleta 2007, 579).

9 ZAKLJUČEK

V svoji diplomski nalogi sem si postavil tri hipoteze. Prvič: Severnoameriški pristop h konceptu notranje domovinske varnosti je glede aplikacije vojske v primerih ogrožanja notranje varnosti bolj prožen kot pa evropski pristop. Drugič: Vojska pri zagotovitvi notranje varnosti prevzema vedno več policijskih nalog in tretjič: Uporaba vojske se bo v notranji državni oziroma nacionalni varnosti v prihodnosti povečala zaradi vedno večje percepcije groženj.

Prvo hipotezo sem raziskoval na večih delih skozi celotno diplomsko nalogo. Na začetku sem opredelil severnoameriški in evropski koncept notranje domovinske varnosti. Pomagal pa sem si tudi s primeri protiterorističnega delovanja vojske v notranji varnosti. V zadnjem delu sem primerjal strateške dokumente držav obeh konceptov, s čimer sem želel na podlagi sprejetih obrambnih dokumentov prikazati razliko aplikacije vojske v primerih ogrožanja notranje varnosti. Na področju zakonodaj sem ugotovil, da imata ZDA ter Kanada res obširnejša pooblastila pri aplikaciji vojske v notranji varnosti, zaradi česar so slednje tudi pogosteje vključene v zagotavljanje notranje (domovinske) varnosti kot pa evropske države. Iz obrambnih dokumentov lahko sklepam, da imajo vojske v zahodnem svetu po večini ekstrovertirane naloge, razen v primerih, ko je zaradi takšnih ali drugačnih nesreč potrebno njihovo sodelovanje z ostalimi državnimi organi. Opozoriti pa je treba na problem, ki se v vojski kaže kot neka vrsta napetosti, ko ta dobi nove naloge in vloge. V primerih, ko družba postavlja previsoka pričakovanja glede vključenosti vojske na področju terorizma, kriznih razmer ob naravnih nesrečah ali drugih izrednih dogodkov, ta pa zaradi neustrezne usposobljenosti in opremljenosti ali pa zakonodaje ne more posredovati, prihaja do frustracij zaradi nezmožnosti reševanja zadanih nalog. Te frustracije se nato kažejo v težnjah po širših pooblastilih, kar pa zna imeti slabe posledice za civilno-vojaško razmerje. Vendar pa ni povsod tako, marsikje so te naloge in meje med policijo ter vojsko zabrisane oziroma se prepletajo. Za učinkovito delovanje sistema zoperstavljanja terorizmu je potrebno imeti ustrezno urejene in jasne zakonske podlage, ki ustrezno narekujejo naloge, cilje in poslanstva vojske. V tem spektru mora delovati tudi ustrezen sistem kontrolnih mehanizmov, ki vrednotijo nastala civilno-vojaška razmerja in izvajajo učinkovit nadzor nad njimi (Čaleta 2007, 586).

Za razumevanje različnih pristopov in pogledov na proces zoperstavljanja terorizmu je treba razumeti razlike med nacionalnovarnostno strategijo ZDA in varnostno

strategijo Evrope. Ta razlika v pristopih je razvidna že v dolžini besedil ter podrobnostih opredelitev groženj in mehanizmov za njihovo zoperstavljanje. Kot je razvidno v delu, kjer je opredeljena nacionalnovarnostna strategija ZDA, vojno proti terorizmu postavljajo na prvo mesto groženj po končanju hladne vojne. Evropska varnostna strategija predstavlja del dolgoročnega procesa izgradnje skupne zunanje in varnostne politike ter ne nazadnje nakazuje težnje, da bi postala verodostojni varnostni subjekt v svetovni politiki. Na področju varnostnih in obrambnih strategij med ZDA in EU prihaja do pomembnih razlik pri obravnavi problema modernega terorizma in predvsem pri uporabi strategij za njegovo preprečevanje (Berenskoetter v Čaleta 2007, 580).

V nedavnih dogodkih ob izgredih v mestu Ferguson v zvezni državi Missouri (ZDA) je bila v pomoč policiji aktivirana tudi nacionalna garda, kmalu po tem pa se je stanje normaliziralo. Nacionalna garda pa bo po vsej verjetnosti aktivirana tudi v Teksasu, kjer imajo težave zaradi ilegalnih pribežnikov. V ta namen želi teksaški guverner za zavarovanje meje aktivirati 10.000 pripadnikov nacionalne garde, kateri pa ne bodo imeli pooblastil za uporabo smrtonosne sile. Ti dogodki so se zgodili v razponu parih mesecev, kar še samo dodatno potrjuje mojo hipotezo, da je Severnoameriški koncept notranje (domovinske) varnosti bolj prožen oziroma, da so v njegovem sklopu vojski zagotovljena širša pooblastila in naloge.

Tako vojska v ZDA pomaga pri nadzoru meje, za kar se urijo tudi marinci in s posebnimi enotami. V Veliki Britaniji vojska sodeluje v akcijah proti organizaciji Irske republikanske armade (IRA); v teh bojnih operacijah vojska sodeluje po privolitvi ministra in vladnega kabineta. V Izraelu prihaja do preventivnih aretacij in zasliševanj sumljivih posameznikov, iskanja orožja, dokumentov, skladišč, laboratorijev in izvajanja bojnih operacij proti teroristom. Izraelske obrambne sile IDF (Israeli defence forces) pa imajo med svojimi nalogami tudi varovanje meje in preprečevanje teroristom vstop v Izrael. Problem pri uporabi vojske pri množičnih nemirih in protestih pa so omejitve zaradi zakonov in ustav, ki jih je treba spremeniti, če vlada želi, da je delovanje vojske zakonito. Prekomerni ukrepi na področju boja proti terorizmu so lahko slabi, saj se v veliko primerih zgodi, da začnejo omejevati in posegati v človekove pravice (Čaleta 2007, 568).

Drugo hipotezo sem lahko le delno potrdil, saj vojska v policijskih nalogah sodeluje, ko je to potrebno glede na predlog oziroma zahtevo drugih državnih organov, in teh nalog ne prevzema. Praviloma je vojska namenjena upiranju zunanjim nevarnostim, z varnostjo v

notranjih razmerah pa se ukvarjajo drugi organi, kot je policija, kar je tudi jasno razvidno iz policijskih nalog, opredeljenih v temeljnih pojmih.

Grožnje se ne kažejo več v obliki okupacij in napadov na državno suverenost s strani tujih nasprotnikovih oboroženih sil. Res je, da vojske analiziranih držav izvajajo vedno več nalog, ki so usmerjene v preprečevanje, oviranje in uničevanje terorističnih organizacij in njihovih aktivnosti in da se te grožnje pojavljajo tako v okviru državnih meja kot izven. Kljub temu pa tudi v luči transformacij vojske k boljšemu medinstitucionalnemu sodelovanju menim, da vojska ne prevzema vedno več policijskih nalog, ampak njeno delovanje temelji na sodelovanju z ostalimi organi, seveda v obsegu njenih pooblastil.

Glede tretje hipoteze menim, da se nevarnosti, ki vplivajo na koncepte domovinske varnosti, v prihodnje ne bojo spreminjale, bo pa na pomembnosti pridobivala zaščita pred terorizmom in s tem povezan sistem agencij, ki bodo morale delovati kolektivno, če bodo želele zagotoviti čim višjo stopnjo varnosti civilnemu prebivalstvu. Nacionalnovarnostni dokumenti, tako Severnoameriškega kot Evropskega koncepta, opredeljujejo grožnje za državno varnost zelo podobno. Grožnje obsegajo terorizem, organiziran kriminal, naravne nesreče, kibernetične grožnje in drugo. V dokumentih je razvidna tudi želja po povezovanju in sodelovanju med državnimi organizacijami pri eliminiranju teh groženj. Tako si upam trditi, da bodo države zaradi vedno pogostejših asimetričnih in raznolikih groženj prisiljene v dodelitev širših pooblastil vojski in v njeno transformacijo, ki bo omogočala boljše sodelovanje z drugimi državnimi organi, če se bodo želele uspešno zoperstaviti sodobnim varnostnim grožnjam.

10 LITERATURA

1. III. Ženevska konvencija – III. Geneva Convention. 1949. Dostopno prek: <http://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Article.xsp?action=openDocument&documentId=2F681B08868538C2C12563CD0051AA8D> (20. avgust 2014).
2. *Austrian armed forces*. Dostopno prek: <http://www.bmlv.gv.at> (20. avgust 2014).
3. Austrian Parliament. 2001. *Security and Defence Doctrine*. Dostopno prek: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=155910> (20. avgust 2014).
4. Borchert, Heiko. 2006. Homeland Security and Transformation. V *Transforming Homeland Security – US and European Approaches*, ur. Esther Brimmer, 3–22. Washington: Center for Transatlantic Relations.
5. Brinkerhoff, John. 2002. *The Changing of the Guard: Evolutionary Alternatives for America's National Guard*. Arlington: ANSER Institute for Homeland Security.
6. Cimbala, J. Stephen. 2012. *Civil-military Relations in Perspective: Strategy, Structure and Policy*. Farnham: Ashgate Publishing.
7. Croci, Osvaldo. 2010. Canada: facing up to regional security challenges. V *National security cultures: patterns of global governance*, ur. Emil J. Kirchner in James Sperling, 21–42. Oxon: Routledge.
8. Čaleta, Denis. 2007. Vloga oboroženih sil na področju zoperstavljanja terorizmu v luči dilem civilno-vojaških razmerij. *Teorija in praksa* 44 (5): 568–593.
9. Dalgaard-Nielsen, Anja. 2006. Structures and Cultures-Civil Military Cooperation in Homeland Security. V *Transforming Homeland Security – US and European Approaches*, ur. Esther Brimmer, 95–114. Washington: Center for Transatlantic Relations.

10. Department of Homeland Security. 2014. *Our mission*. Dostopno prek: <http://www.dhs.gov/our-mission> (20. avgust 2014).
11. Department of National Defence. 2005. *Canada's International Policy Statement*. Dostopno prek: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=156831> (20. avgust 2014).
12. Gärtner, Heinz in Ian M. Cuthbertson. 2005. *European Security and Transatlantic Relations After 9/11 and the Iraq War*. New York: Palgrave Macmillian.
13. Generalni sekretariat Sveta. 2010. *Strategija notranje varnosti za Evropsko unijo: Oblikovanje evropskega modela varnosti*. Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije.
14. German Ministry of Defence. 2011. *Defence Policy Guidelines*. Dostopno prek: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=157024> (20. avgust 2014).
15. Grizold, Anton. 1992. *Razpotja nacionalne varnosti – obramboslovne raziskave v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
16. Harnisch, Sebastian in Raimund Wolf. 2010. Germany: the continuity of change. V *National security cultures: patterns of global governance*, ur. Emil J. Kirchner in James Sperling, 43–65. Oxon: Routledge.
17. Irondelle, Bastien in Sophie Besancenot. 2010. France: a departure from exceptionalism? V *National security cultures: patterns of global governance*, ur. Emil J. Kirchner in James Sperling, 21–42. Oxon: Routledge.
18. Jazbec, Milan. 2000. Varnostne politike velesil. *Teorija in praksa* 37 (5): 979–987.
19. Ministrstvo za okolje in prostor. 1998. Okolje v Sloveniji 1996. V *Poročilo o stanju okolja*, ur. Anita Pirc Velkavrh. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Uprava RS za varstvo narave.

20. Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije. 2014. *Zunanja in varnostna politika EU*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/zunanja_politika/zunanja_in_varnostna_politika_eu/ (20. avgust 2014).
21. Moskos, Charles. 2003. Democratic Control of Armed Forces-Introduction. V *Armed Forces and International Security*, ur. Franz Kernic in Jean Callaghan, 5–13. New Brunswick and London: Transaction Publishers.
22. Owens, Mackubin Thomas. *US Civil-military Relations After 9/11: Renegotiating the Civil-military Bargain*. 2011. New York: Continuum.
23. Prezelj, Iztok. 2002. Konceptualizacija nacionalnih varnostnih interesov. *Teorija in praksa* 39 (4): 621–637.
24. --- 2004. Domovinska varnost in terorizem. *Slovenska vojska* 20 (12): 28–30.
25. --- 2006. Teroristično ogrožanje nacionalne varnosti Republike Slovenije. *Ujma* (20): 177–181.
26. Raziskovalna skupina. 1999. *Hierarhija dokumentov na področju nacionalne varnosti v Republiki Sloveniji*. Ljubljana. Obramboslovni raziskovalni center.
27. *Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-1)*. Ur. l. RS 27/2010. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=97018> (20. Avgust 2014).
28. Satana, S. Nil. 2011. Civil-Military Relations in Europe, the Middle East and Turkey. *Turkish Studies* 12 (2): 279–292.
29. Smith, A. Martin. 2010. United Kingdom: how much continuity? How much change? V *National security cultures: patterns of global governance*, ur. Emil J. Kirchner in James Sperling, 85–102. Oxon: Routledge.

30. The Prime Minister of the United Kingdom. 2010. *United Kingdom: A Strong Britain in an Age of Uncertainty*. United Kingdom: The Stationery Office.
31. The White House. 2010. *National security strategy*. Dostopno prek: http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0CDQQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.whitehouse.gov%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Frss_viewer%2Fnational_security_strategy.pdf&ei=jLL_U4aADsen0QWEvYDgAg&usg=AFQjCNGFojGF51OBMdOOydQZXriPCQJPwQ&sig2=1ZcfcIvZPzV3nwS7cTbvHw (20. avgust 2014).
32. Tomisek, Steven. 2002. *Homeland Security: The New Role for Defense*. Dostopno prek: <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/ndu/sf189.htm> (20. avgust 2014).
33. United States Department of Defence. 2008. *The National Defense Strategy*. Dostopno prek: http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.defense.gov%2Fnews%2F2008%2520national%2520defense%2520strategy.pdf&ei=ivX_U7PeCtCa1AWCn4DIBw&usg=AFQjCNFS2TpFiADCUYiMbo-fogHOEJxoeg&sig2=i_40-e-XDwkoA5wTtptx5Q&bvm=bv.74115972,d.d2k (20. avgust 2014).
34. --- 2011. *The National Military Strategy of the United States of America*. Dostopno prek: http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.army.mil%2Finfo%2Freferences%2Fdocs%2FNMS%2520FEB%25202011.pdf&ei=vvX_U_L2M8HJ0QWvgIFg&usg=AFQjCNEYi9Pwlbs9CBn8eyi-oxcnO56Akg&sig2=sO7KZDfAosX1oJqtmWGsrA&bvm=bv.74115972,d.d2k (20. avgust 2014).
35. World geography. 2010. *Department of Homeland Security*. Dostopno prek: <http://world-geography.org/301-homeland-security.html> (20. avgust 2014).
36. *Zakon o nalogah in pooblastilih policije* (ZNPPol). Ur. l. RS 15/2013. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=111944> (20. avgust 2014).

37. *Zakon o obrambi (ZObr-NPB7)*. Ur. l. RS 103/2004. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2004103&stevilka=4405> (20. avgust 2014).